

Hospitacja diagnozująca na zajęciach edukacyjnych

Elżbieta Buchcic¹, Anna Kozubek²

*„Kiedy naucza człowiek roztropny, prowadzi uczniów,
ale nie ciągnie za sobą: przynagla, żeby podążali naprzód,
lecz nie stoi nad nimi, otwiera przed nimi drogę,
ale nie wiezie ich do celu (...)
Jeśli jego uczniowie zapragną myśleć samodzielnie,
wolno nam będzie nazwać Tego człowieka
dobrym nauczycielem”*

Konfucjusz

Mały Słownik Języka Polskiego [3] wyjaśnia, że hospitacja – wizytowanie lekcji szkolnych przez władze szkolne lub kandydatów do zawodu nauczycielskiego w celu zapoznania się z pracą pedagogiczną nauczyciela. Natomiast według *Słownika pedagogicznego* [2]: hospitacja [gr. hospiteri – przychodzić w gościnę] – uczestnictwo przedstawicieli władz szkolnych lub nauczycieli w zajęciach szkolnych w celu dokonania ich analizy i ewentualnie oceny; może to być również uczestnictwo w tych zajęciach kandydatów na nauczycieli w celu zdobycia orientacji w metodach pracy doświadczonych nauczycieli.

Rozporządzenie MEN z 13 sierpnia 1999 roku kładzie nacisk na jakość pracy szkół z uwzględnieniem rozwoju ucznia i rozwoju zawodowego nauczyciela. Mierzenie jakości pracy szkoły staje się najważniejszym sposobem sprawowania nadzoru pedagogicznego. § 4 tego rozporządzenia mówi: organy sprawujące nadzór pedagogiczny i dyrektorzy szkół i placówek prowadzą mierzenie jakości pracy szkoły, placówek w szczególności przez (...) 5. Hospitację polegającą na obserwacji wiedzy, umiejętności i postaw uczniów. Rolę tę spełni hospitacja diagnozująca,

¹ Elżbieta Buchcic, dr – Zakład Dydaktyki Biologii i Ochrony Środowiska, Instytut Biologii Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach.

² Anna Kozubek, mgr – Szkoła Podstawowa w Łosieniu.

której przypisuje się funkcję kontrolno-oceniającą, ale także doradczo-doskonalącą.

Hospitacja diagnozująca wymaga specjalnego przygotowania. Jej celem jest obserwowanie osiągnięć edukacyjnych uczniów, a istotą pokaz umiejętności uczniów. Termin takiej hospitacji określa nauczyciel. Powinien to być moment strategiczny nauczania, taki, który umożliwia prezentację nabytych przez uczniów umiejętności np. po zrealizowaniu określonego działu, większej partii materiału, wykształceniu określonej umiejętności. Dyrektor w wyniku tej obserwacji będzie mógł ocenić, czy rozwój uczniów przebiega właściwie, czy komunikują się ze sobą, czy potrafią współpracować w zespole, czy planują własną pracę, czy są twórczy itp. Aby móc obserwować umiejętności, wcześniej należy określić charakterystyczne zachowania uczniów, które będą świadczyły o jej poziomie. Jest to istotne dlatego, że wspólnie ustalone i zapisane oczekiwania pomogą nauczycielom i ułatwią dokonywanie diagnozy.

Proces wprowadzania hospitacji diagnozującej zachodzi powoli, ale będzie się rozwijał, ponieważ ma on wiele walorów:

- przeniesienie płaszczyzny obserwacji z działań nauczycieli na działania uczniów zmniejsza konfliktowość rozmów pohospitacyjnych;
- znika bariera specjalizacyjna przedmiotu, gdyż obserwowane umiejętności mają charakter międzyprzedmiotowy, uniwersalny;
- w wyniku odbytych hospitacji diagnozujących dyrektor szkoły ma dużo obserwacji o poziomie osiągniętych przez uczniów sprawności.

Uczestnikami hospitacji diagnozującej mogą być rodzice, nauczyciele przedmiotu, zespołów przedmiotowych, dyrektor, wizytator.

Rozmowę pohospitacyjną należy prowadzić w formie przyjacielskiego spotkania uczniów, nauczyciela z gośćmi dającego możliwość wypowiedzenia się na temat osiągnięć uczniów. Wypowiadają się również dzieci. Rozmowa powinna opierać się na zasadzie poszanowania godności osobistej drugiego człowieka, partnerstwa, życzliwości, obiektywizmu opinii, sądów i ocen.

Pisemna diagnoza nauczyciela to refleksje dotyczące poziomu osiągnięcia założonych umiejętności uczniów, przyczyniająca się do planowania zmian.

Opinia dyrektora wraz z diagnozą nauczyciela powinna znajdować się w aktach nauczyciela.

**ARKUSZ OBSERWACJI
ZAJĘĆ EDUKACYJNYCH (PRZYRODY)
– HOSPITACJA DIAGNOZUJĄCA**

Temat zajęć edukacyjnych:

I. Przebieg i organizacja procesu dydaktycznego

Ogniwa lekcji	Zakres treści	Metody	Formy	Strategia	Środki dydaktyczne wykonane samodzielnie z uczniami	Okazy naturalne	Zastępcze środki dydaktyczne

Typ lekcji:

II. Ocena metodyczna lekcji

1. Organizacja fazy wprowadzającej:

- wykorzystanie pracy domowej,
- odwołanie się do wiedzy z poprzednich lekcji,
- uświadomienie uczniom celu lekcji,
- inne.

2. Organizacja fazy realizacyjnej:

- sformułowanie i podanie tematu lekcji,
- ład i tempo lekcji,
- czynności nauczyciela i ucznia sprzyjające sprawdzeniu umiejętności intelektualnych i praktycznych uczniów (instrukcje, polecenia, pytania).

3. Organizacja fazy integracyjnej:

- sposób oceny opanowanych przez uczniów umiejętności i wiadomości,
- dokumentacja z lekcji (notatki słowne, graficzne, udział uczniów w formułowaniu notatki),

- dobór pracy domowej (obowiązkowa i dla zainteresowanych) potwierdzającej stopień opanowania kontrolowanych umiejętności w sytuacjach typowych i nowych problemowych.

III. Charakter trudności uczniów

IV. Kryteria oceny pracy nauczyciela

1. Umiejętność komunikowania się z uczniami (poprawność wypowiedzi, kontakt wzrokowy z uczniami);
2. Prawidłowy dobór zadań i ćwiczeń sprawdzających stopień opanowania umiejętności przedmiotowych i ponadprzedmiotowych;
3. Wdrażanie uczniów do systematycznej i rzetelnej pracy:
 - sprawdzanie pracy domowej,
 - czuwanie nad prawidłowym wykonywaniem poleceń,
 - korygowanie wypowiedzi i zachowań uczniów,
 - przydzielanie uczniom zadań dostosowanych do ich indywidualnych możliwości,
 - ustawiczne i wieloaspektowe ocenianie uczniów według jasno sprecyzowanych norm i wymagań;
4. Ocenie powinien podlegać sposób przeprowadzenia ewaluacji zajęć i wyciągnięcie wniosków oraz ich wykorzystanie w celu rozwoju ucznia i nauczyciela;
5. Oddziaływanie wychowawcze:
 - życzliwy i ciepły stosunek do uczniów,
 - komunikatywność i obiektywizm w ocenie uczniów,
 - zaangażowanie wszystkich uczniów;
6. Inne uwagi.

Czynniki wpływające na jakość lekcji [1]

(Do wykorzystania z arkuszem obserwacji lekcji)

1. Cele lekcji:
 - nauczyciel ma określone cele operacyjne do lekcji,
 - nauczyciel zapoznaje uczniów z nimi,
 - nauczyciel sprawdza pod koniec lekcji stopień osiągnięcia założonych celów.
2. Poziom osiągnięcia założonych celów:
 - osiągnięcie celów w odniesieniu do wymagań programowych (standardów edukacyjnych),
 - osiągnięcie celów w odniesieniu do możliwości uczniów,
 - osobiste zaangażowanie ucznia w osiągnięcie celów.

3. Efektywność uczenia się:
 - zrozumienie poleceń nauczyciela,
 - aktywność uczniów na lekcji,
 - samodzielność myślenia i działania,
 - umiejętność współpracy z innymi,
 - odpowiedzialność uczniów za osiągnięte wyniki w nauce.
4. Jakość nauczania:
 - różnorodność stosowanych metod i technik,
 - jasność prezentacji nowego materiału,
 - przydzielanie uczniom zadań dostosowanych do ich indywidualnych możliwości,
 - angażowanie wszystkich uczniów,
 - praca domowa dostosowana do możliwości uczniów i powiązana z lekcją,
 - ustawiczne i wieloaspektowe ocenianie uczniów wg jasno określonych kryteriów.
5. Relacje interpersonalne:
 - podmiotowe traktowanie ucznia,
 - stosowanie zasad komunikacji werbalnej i niewerbalnej,
 - stosowanie pozytywnych wzmocnień,
 - zachęcanie ucznia do wzmożonego wysiłku,
 - zachowanie autorytetu nauczyciela,
 - zachowanie równowagi pomiędzy dialogiem, a posłuszeństwem.
6. Zastosowane pomoce dydaktyczne:
 - odpowiedniość wykorzystanych pomocy dydaktycznych,
 - sposób wykorzystania pomocy dydaktycznych przez uczniów (obycie z nimi),
 - eksponowanie prac uczniów jako pomocy dydaktycznych.

Obserwacja osiągnięć uczniów umożliwia eliminowanie braków w wiedzy i umiejętnościach, pozwala stwierdzić co już potrafią, a co powinni jeszcze ćwiczyć.

Bibliografia:

- [1] Brzdąk J., Miazgowiec J., *Samoocena pracy szkoły. Scenariusze konferencji szkolnych i rad pedagogicznych*, Katowice 1998.
- [2] Okoń W., *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 1984.
- [3] Skorupko S., Auderska H., Łempicka Z., *Mały Słownik Języka Polskiego*, PWN, Warszawa 1992.